

ЛЕКЦІЯ 7

Відповідно до положень Конституції України, Національної доктрини розвитку освіти, закону України «Про вищу освіту», Закону України «Про фізичну культуру і спорт», якість освіти є пріоритетом і передумовою національних інтересів та безпеки держави. Фізичне виховання є невід'ємним чинником загальної культури особистості, запорукою працездатності та здоров'я фахівців і майбутніх командирів виробництва.

Фізичному вихованню приділяється постійна увага на підсумкових колегіях, у наказах Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України [. Разом з тим, фізичне виховання студентів у вищих навчальних закладах України досягло певної кризи під впливом таких чинників:

- 1) недостатні можливості країни щодо фінансування вузів;
- 2) відсутність сучасної навчально-спортивної бази;
- 3) невизначеність деяких положень Болонської системи, в якій фізичному вихованню не знаходять належного місця;
- 4) недостатній рівень рухової активності, фізичного стану і здоров'я випускників шкіл, які поповнюють контингент студентів;
- 5) деякі протиріччя і застарілі положення нормативно-правового забезпечення фізичного виховання як невід'ємної складової навчального процесу підготовки майбутніх фахівців;
- 6) недоліки традиційної форми і змісту навчального процесу з фізичного виховання, які ввійшли у протиріччя з реаліями прагнень, потреб і можливостей студентів, їх мотивацією до фізичного вдосконалення.

Секційно-урочна форма організації навчального процесу з фізичного виховання, яка вже кілька десятиріч застосовується провідними вищими навчальними закладами України, відносно недавно одержала офіційний «дозвіл» на комплектування навчальних груп у відповідності до фізичного

стану, здоров'я студентів та їх власного бажання, що є обов'язковою відзнакою цієї форми. Також однією з умов подальшого існування цієї ефективної, на наш погляд, форми організації навчального процесу з фізичного виховання є наявність відповідної нормативно-правової бази.

Базовим нормативно-правовим документом організації навчального процесу з фізичного виховання є Інструкція ректорам, директорам вищих навчальних закладів, головам науково-методичних комісій Міністерства освіти України «Про розробку освітньо-професійних програм вищої освіти за відповідним професійним спрямуванням» № 1/9-18 від 18.02.94, де передбачалось доцільним *на перехідний період* (термін цього періоду документ не визначав), встановити мінімальний обсяг годин для дисципліни «Фізичне виховання» 216 годин (4 кредити) при 8-ми семестровому терміні навчання, що відразу було дубльоване в державних стандартах вищої освіти та включено у галузеві стандарти. Вищезазначений документ скоротив кількість годин, відведених на фізичне виховання і фактично зламав усю науково-методичну основу дисципліни, тому що одноразові заняття на тиждень мають дуже незначний ефект для розвитку фізичної підготовленості студентів.

Наступний наказ Міністерства освіти України «Про нормативні документи з фізичного виховання», визначає основною формою для навчальної дисципліни «Фізичне виховання» навчальні заняття у складі академічної групи, сформованої навчальним відділом вищого навчального закладу та деканатами факультетів. Тобто, фактично пропонується кафедрам проводити традиційні заняття загально-фізичною підготовкою у складі академічних груп, ефективність яких дуже проблематична по причині неоднорідності студентського складу групи за станом здоров'я, фізичної підготовленості і уподобань. Зрозуміло, що фізичні навантаження для одних будуть слабкі, а для інших занадто важкі і, навіть, небезпечні, не кажучи вже про низьку мотивацію відвідувань таких занять. У відповідності

до цього наказу секційно- урочна форма організації навчального процесу з фізичного виховання фактично мала припинити своє існування.

Але, вже в наказі Міністерства освіти і науки України «Про затвердження навчальних програм з фізичного виховання для вищих навчальних закладів України I-II, III-IV рівнів акредитації», Департаменту вищої освіти під час розробки державних стандартів наказано передбачити, що:

а) навчальна дисципліна «Фізичне виховання» вивчається у вищих навчальних закладах усіх рівнів акредитації в обсязі 4-х академічних годин на тиждень впродовж всього періоду навчання (крім останнього випускного семестру);

б) встановити наповнюваність навчальних та фізкультурно - оздоровчих груп в кількості 10-15 осіб;

в) ввести поетапно, починаючи з першого курсу щорічний (семестровий) залік;

г) організувати і проводити додаткові заняття та змагання з тим, щоб загальний обсяг рухової активності студентів становив не менш 8-10 годин на тиждень.

Ці інструктивні норми підтвержені і деталізовані у «Положенні про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах», яке затверджено наказом Міністерства освіти і науки України.

Вищевказане положення є підставою для відновлення і переходу кафедр фізичного виховання на секційно-урочну форму організації навчального процесу. У розділі № 3 вищезазначеного положення передбачено:

а) мати підрозділи у складі кафедри фізичного виховання – навчальні секції фізичного виховання, фізичної реабілітації, спортивного виховання, які об'єднують відповідні навчальні відділення (цикли) з видів рухової активності та спорту;

б) навчальні заняття (лекційні, практичні та індивідуальні заняття, консультації), самостійна робота студента (самостійні заняття, участь у змаганнях, іграх, туристських походах, активний відпочинок на природі, оволодіння і застосування методик самоконтролю), контрольні заходи (тестування, змагання);

в) зарахування до навчальних груп студентів з відповідним рівнем стану здоров'я, фізичного розвитку і підготовленості, спортивної кваліфікації або рівня рухових здібностей та власного бажання.

З різних причин не всі вищі навчальні заклади спроможні виконати цей наказ, який не підтверджують інші нормативні документи або вступають з ним у протиріччя. Деякі керівники окремих університетів та факультетів не сприймають фізичне виховання як навчальну дисципліну по причині великого навчального і розумового навантаження студентів. Але заняття певними видами рухової активності та спорту, не тільки, не надають додаткової розумової втоми, а по суті є ефективним відновлювальним та оздоровчим засобом, а сама дисципліна є рекреаційною. Що ж до тижневого навчального навантаження студентів, у листі Міністерства освіти і науки України керівникам базових вищих навчальних закладів, головам робочих груп з розроблення галузевих стандартів вищої освіти про планування «Освітньо-професійних програм підготовки бакалавра», передбачено, що в навчальному плані вищого навчального закладу години на вивчення обов'язкової нормативної дисципліни «Фізичне виховання», можуть бути винесені за межі гранично допустимого тижневого навантаження студента. Це ж стосується і надмірної кількості кредитів у навчальному навантаженні студентів. У наказі Міністерства освіти і науки України «Про організацію вивчення гуманітарних дисциплін за вільним вибором студента», передбачено організувати навчальні заняття з фізичного виховання в обсязі чотирьох годин на тиждень як поза кредитну дисципліну. Для студентів першого-другого курсів фізичне виховання планувати в аудиторне

навантаження студентів, яке не може перевищувати 30 годин на тиждень. Для студентів старших курсів фізичне виховання проводити у формі секційно- позаурочних занять.

Однак, вже в останні роки надійшов лист з «рекомендаціями» щодо фізичного виховання, який фактично перекладає прийняття рішень у цій царині на ректорати університетів, а фактично дозволяє ліквідувати кафедри фізичного виховання. Таким чином, з однієї сторони інструктивні документи становлять базу нормативно-правового забезпечення для переходу кафедр фізичного виховання на секційно-урочну форму організації навчального процесу для студентів 1-2 курсів, а з іншої – взагалі виключає фізичне виховання з плану навчальних дисциплін.

Тому, у теперішній час, основною складовою нормативно-правового забезпечення роботи кафедри фізичного виховання є накази, положення і рекомендації ректорату вищого навчального закладу, які є обов'язковими для виконання викладацькому складу кафедри. В обговоренні нормативних документів ректорату має активно брати участь завідувач, його заступники та відповідальні за спортивно-оздоровчу роботу на факультетах. Особисті дружні робочі контакти з керівниками відділів, де готуються нормативні документи, є запорукою їх відповідності до реалій навчальної та спортивно-оздоровчої роботи у навчальному закладі, законам, принципам та особливостям спортивного тренування, фізичної реабілітації, фізичного виховання.

Керівництво Національного технічного університету України постійно піклується станом здоров'я студентів, досягненнями збірних команд, покращенням якості нормативно-правового забезпечення навчального процесу з фізичного виховання, що відображено у наказах ректорату, якими передбачено обов'язкові дворазові заняття на тиждень у сітці денних годин за загально університетським розкладом усіх студентів 1-2 курсів.

Третьою складовою нормативно-правового забезпечення роботи з фізичного виховання є розробка і ведення документації кафедри і перед усім це навчальна програма та робочі навчальні програми окремих секцій та відділень з модульною і семестровою деталізацією та завданнями, системою тестування та рейтингових оцінок якості навчання студентів, які затверджуються ректоратом і тому повинні мати бездоганне виконання. Хоча існують типові навчальні програми з фізичного виховання, кожен вищий навчальний заклад має свої відмінності навчального процесу, спортивно-оздоровчої роботи, свої традиції, спортивну базу та відповідний рівень матеріально-технічного забезпечення, особливості уподобань, інтересів та фізичної підготовленості студентів.

Важливим документом кафедри є програма самостійних занять студентів та індивідуальних домашніх завдань з відповідною системою тестування і контролю. Самостійна робота студентів є суттєвою складовою навчального процесу з фізичного виховання, вона значно підвищує рухову активність студентів, надає студентам навички самостійної роботи з поліпшення власного здоров'я і фізичної підготовленості, які їм знадобляться у подальшому житті та професійній діяльності. Індивідуальні (домашні) завдання є необхідною умовою виконання самостійної роботи, причому головним критерієм контролю за виконанням самостійної роботи студентів є виконання відповідних тестів, а підставою для планування і складання домашніх завдань є визначення недоліків у загальній і спеціальній фізичній підготовленості студентів.

1. Результати дослідження переваг і недоліків секційно-урочної форми навчального процесу підтверджують її ефективність у ВНЗ та забезпечує диференційований підхід до студентів з урахуванням стану здоров'я, рівня фізичного розвитку, рухової підготовленості, інтересів та уподобань, дозволяє значно поліпшити здоров'я, якість відвідувань студентів та мотивацію навчання.

2. Для переходу на секційно-урочну форму необхідні мати підтримку ректорату ВНЗ, спеціалізовані зали та місця занять, кваліфікованих фахівців з окремих видів спорту та відповідне методичне забезпечення.

3. Секційно-урочна форма навчального процесу з фізичного виховання дозволяє дотримуватися якісних характеристик проведення заняття (моторна щільність, відповідність пульсових режимів наданим завданням та фізичним навантаженням, досягнення оптимальної рухової активності переважної більшості членів групи впродовж кожного заняття).

4. Розроблені Міністерством освіти і науки України накази та інструктивні документи з фізичного виховання, незважаючи на певні недоліки і протиріччя з іншими документами, що регламентують загальний навчальний процес підготовки бакалаврів та магістрів, віддають ведення навчального процесу з фізичного виховання на власний розсуд керівництва університетів з посиланням на автономію вищих навчальних закладів України. Тому, вирішальну роль у нормативно-правовому забезпеченні роботи кафедр фізичного виховання у теперішній час займають накази, положення і рекомендації ректорату ВНЗ, у обговоренні і підготовці яких мають активно брати участь представники кафедри. Суттєвим є якість розробки таких нормативних документів кафедри як навчальна програма, робочі навчальні програми з модульною і семестровою деталізацією та завданнями, системою тестування та рейтингових оцінок якості навчання

46

студентів, а також програми самостійних занять студентів та індивідуальних домашніх завдань.